

(rad po pozivu)

ZNAČAJ SERTIFIKACIJE STRUČNIH LICA U OCENJIVANJU
USAGLAŠENOSTI *)

CERTIFICATION OF PERSONS IN THE PRODUCT CONFORMITY
ASSESSMENT PROCESS *)

dr Predrag Popović¹⁾, Ljubiša Kovačević²⁾

Rezime: Sertifikacija/kontrolisanje proizvoda presudno zavisi od kompetentnosti osoblja za sertifikaciju/kontrolisanje. Zbog toga se izboru kompetentnog osoblja za sertifikaciju/kontrolisanje pridaje veliki značaj u međunarodnim standardima i propisima. Sve oštriji zahtevi standarda, propisa i zakonske regulative primoravaju sertifikaciona i kontrolna tela da obrate posebnu pažnju svojim procedurama za obezbeđenje kompetentnosti osoblja za ispitivanje, kontrolisanje i sertifikaciju. U radu je dat prikaz zahteva standarda JUS ISO/IEC 17024:2005 kao sredstva za prilagodavanje internih procedura iz ove oblasti zahtevima tehničke i zakonske regulative.

Ključne reči: Ocenjivanje usaglašenosti, sertifikacija stručnih lica

Resume: Product certification/inspection depends on person's competitiveness. For that reason international standards and regulation pay great attention on this issue. The requirements of conformity assessment regulative force conformity assessment bodies to improve their procedures for human resources management. This paper describes the requirements of the standard JUS ISO/IEC 17024:2005 as a tool for design internal procedures that are in compliance with international regulative.

Key words: Conformity Assessment, Certifications of Persons

1. UVOD

Uslovi za pouzdano ocenjivanje usaglašenosti proizvoda definisani su u rezoluciji Saveta EU iz 1989. godine o Globalnom pristupu ispitivanju i sertifikaciji. Ovom rezolucijom je uspostavljen konzistentan pristup ocenjivanju usaglašenosti koji, pored ostalog, obuhvata:

- Upotrebu modula za različite faze postupka ocenjivanja usaglašenosti
- Uspostavljanje kriterijuma za korišćenje postupaka ocenjivanja usaglašenosti
- Određivanje tela koja sprovode postupke
- Korišćenje "CE" znaka

Savet EU je, primenjujući globalni pristup sertifikaciji i ispitivanju, preporučio državama članicama da uspostave akreditaiona tela kao sredstvo kojim se dokazuje tehnička kompetentnost tela za ocenu usaglašenosti, kako u oblasti obavezne tako i u oblasti neobavezne sertifikacije.

Zakon o akreditaciji (Službeni list Srbije i Crne Gore br. 44, od 22.10.2005.) uredio je postupak akreditacije i osnivanje i delatnost organizacije za akreditaciju Srbije i Crne Gore. Shodno članu 3. akreditacijom se utvrđuje kompetentnost organizacije za obavljanje poslova ocenjivanja usaglašenosti: ispitivanje, kontrolisanje, sertifikacija proizvoda i procesa, sertifikacije sistema menadžmenta i **sertifikacije stručnih lica.**

Osnovni faktori koji utiču na ispravnost i pouzdanost ispitivanja, kontrolisanja i sertifikacije definisani su odgovarajućim standardima /1,2,3/, a najznačajniji su: ljudski faktori, metode ispitivanja i validacija i oprema. Doprinos ovih faktora ukupnoj efikasnosti ispitivanja, kontrolisanja i sertifikacije zavisi od oblasti rada ovlašćenih institucija. Sertifikaciono/kontrolno telo mora uzeti u obzir sve navedene faktore pri razvoju metoda ispitivanja, kontrolisanja i sertifikacije i odgovarajućih procedura. U tom procesu kompetentnosti i obuci osoblja treba posvetiti posebnu pažnju, jer je osoblje

1) Dr Predrag Popović,

2) Ljubiša Kovačević, Institut «VINČA» - Biro za sertifikaciju, 11001 Beograd, p.p.522,
e-mail: biro@vin.bg.ac.yu

*) Projekat MNZŽS br. TD – 7054B

presudan faktor kvaliteta u procesu kontrolisanja i sertifikacije proizvoda i procesa.

2. ULOGA OSOBLJA U OCENJIVANJU USAGLAŠENOSTI PROIZVODA

Proces sertifikacije/kontrolisanja proizvoda i procesa presudno zavisi od kompetentnosti osoblja za sertifikaciju/kontrolisanja. Zbog toga se izboru kompetentnog osoblja za sertifikaciju/kontrolisanje i njihovom planiranom usavršavanju pridaje veliki značaj, kako u međunarodnim standardima i propisima koji se odnose na sertifikaciju/kontrolisanje proizvoda, tako i u praksi svih sertifikacionih/kontrolnih tela za proizvode. Ovaj stav najbolje ilustruju zahtevi standarda JUS ISO/IEC 17025, JUS ISO/IEC 17020 i uputstva JUS ISO/IEC Uputstvo 65, koji se u najkraćem, svode na sledeće:

- Kompetentnost osoblja koje učestvuje u procesu ispitivanja i sertifikacije je presudni faktor za obezbeđenje kvaliteta postupka ocenjivanja usaglašenosti. Osposobljenost osoblja podrazumeva odgovarajuće obrazovanje, obuke, iskustvo i/ili dokazane veštine. U nekim oblastima može se zahtevati da osoblje poseduje uverenja o osposobljenosti. Sertifikovanje osoblja može proisteći iz zahteva propisa, standarda za oblast i zahteva korisnika.
- Osoblje odgovorno za davanje mišljenja uključenih u izveštaj o ispitivanju pored kvalifikacija, obučenosti, iskustva i dovoljnog poznavanja ispitivanja, takođe treba da poseduje odgovarajuće znanje o tehnologiji proizvodnje proizvoda koji se ispituje, o načinu korišćenja, kao i o mogućim otkazima tokom upotrebe. Pored toga, treba da poznaje opšte zahteve iz propisa i standarda i da razume značaj nađenih odstupanja koji se odnose na uobičajenu upotrebu proizvoda.

Pored zahteva standarda iz oblasti sertifikacije proizvoda i procesa, sve su izraženiji i zahtevi zakonske regulative koje se odnose na kompetentnost osoblja u oblasti ocenjivanja usaglašenosti. Naime, nova zakonska regulativa koja je usaglašena sa odgovarajućom regulativom Evropske unije iz oblasti ocenjivanja usaglašenosti proizvoda i srodnih oblasti značajnu pažnju posvećuje kompetentnosti osoblja koje radi na ovim poslovima. Regulativom se predviđa obaveza sertifikacionih tela da za pojedine poslove iz oblasti ocenjivanja usaglašenosti angažuju isključivo stručna lica sa posebnim ovlašćenjima i licencama. Tako npr. za poslove provere sistema menadžmenta kvalitetom neke organizacije, sertifikaciono telo može da angažuje isključivo stručno lice sa položenim ispitom za vodećeg

ocenjivača QMSa, a za poslove analize rizika na radnom mestu samo lice sa odgovarajućim stručnim ispitom (Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu), odnosno licencom.

Sve navedeno ukazuje da će sertifikaciona i kontrolna tela, zbog pooštavanja zahteva standarda i zakonske regulative, internim procedurama i kriterijumima kompetentnosti osoblja za ispitivanje, kontrolisanje i sertifikaciju morati u budućnosti da obrate posebnu pažnju. Jedan od načina da se odgovori na ove zahteve je korišćenje usluga sertifikacionih tela za stručna lica koja su akreditovana prema zahtevima standarda *JUS ISO/IEC 17024:2005 Ocenjivanje usaglašenosti – Opšti zahtevi za tela koja vrše sertifikaciju osoba* ili da svoje interne procedure koje se odnose na upravljanje kadrovima prilagode zahtevima ovog standarda.

3. SERTIFIKACIJA STRUČNIH LICA PREMA ZAHTEVIMA

3.1. Postupak sertifikacije stručnih lica JUS ISO/IEC 17024:2005

Sertifikacija stručnih lica definisana je zahtevima standarda JUS ISO/IEC 17024:2005 koji opisuje osnovne faze procesa sertifikacije stručnih lica. Postupak sertifikacije stručnih lica prikazan je dijagramom toka na priloženoj slici.

Podnošenje zahteva. Sertifikaciono telo mora da obezbedi, na zahtev, ažuran detaljan opis procesa sertifikacije, primeren svakoj šemi sertifikacije, kao i dokumenta koja sadrže zahteve sertifikacije, prava podnosioca zahteva i obaveze sertifikovane osobe, uključujući i kodeks sprovođenja, ako je to primenljivo. Sertifikaciono telo mora da insistira na tome da zahtev bude kompletno popunjen i potpisan, pri čemu se mora obuhvatiti oblast željene sertifikacije i detalji o odgovarajućim kvalifikacijama, potvrđeni i podržani dokazima

Vrednovanje. Sertifikaciono telo mora da preispita zahtev za sertifikaciju da bi potvrdio da je sposobno da sprovede zahtevanu sertifikaciju i da se prilagodi posebnim potrebama podnosioca zahteva, kao što su jezik i/ili invalidnost, kao i da podnosilac zahteva poseduje zahtevano obrazovanje, iskustvo i obuku koji su specificirani u šemi. Sertifikaciono telo mora da usvoji procedure izveštavanja da bi osiguralo da su performanse i rezultati vrednovanja dokumentovani na pogodan i razumljiv način, uključujući i performanse rezultate ispita.

Odluka o sertifikaciji. Odluku o sertifikaciji kandidata mora da donese sertifikaciono telo, na osnovu informacija prikupljenih tokom procesa sertifikacije. Odluku o sertifikaciji donose oni koji

nisu učestvovali u ispitivanju ili obuci kandidata. Sertifikaciono telo mora da izda sertifikat svim sertifikovanim osobama. Sertifikaciono telo mora da održava isključivo vlasništvo nad sertifikatima. Dopusšteno je da sertifikat ima oblik pisma, kartice ili drugog medijuma, koji je propisao ili overio odgovorni službenik sertifikacionog tela.

Nadzor. Sertifikaciono telo mora da definiše proaktivan proces nadzora da bi se pratila usklađenost sertifikovane osobe sa odgovarajućim odredbama šeme sertifikacije. Sertifikaciono telo mora da poseduje procedure i uslove za održavanje sertifikacije u skladu sa šemom sertifikacije. Te uslove, uključujući učestalost i sadržaj aktivnosti nadzora, mora da proglasi upravni organ šeme. Uslovi moraju da budu odgovarajući da bi se osiguralo postojanje nepristrasnog vrednovanja i potvrdila stalna kompetentnost sertifikovane osobe.

Resertifikacija. Sertifikaciono telo mora da definiše zahteve za resertifikaciju, u skladu sa standardom za kompetentnost i ostalim odgovarajućim dokumentima, da bi se osiguralo da će sertifikovana osoba nastaviti da postupa u skladu sa tekućim zahtevima sertifikacije.

Sertifikaciono telo mora da poseduje procedure i uslove za održavanje sertifikacije u skladu sa šemom sertifikacije. Te uslove, uključujući učestalost i sadržaj aktivnosti nadzora, mora da proglasi upravni organ šeme. Uslovi moraju da budu odgovarajući da bi se osiguralo postojanje nepristrasnog vrednovanja i potvrdila stalna kompetentnost sertifikovane osobe.

Korišćenje sertifikata i logotipa/znaka. Sertifikaciono telo koje daje znak sertifikacije ili logotip mora da dokumentuje uslove za njihovo korišćenje i mora da na odgovarajući način upravlja pravima korišćenja i predstavljanja. Sertifikaciono telo mora da zahteva da sertifikovana osoba potpiše sporazum da će, pored ostalog, postupati u skladu sa odgovarajućim odredbama šeme sertifikacije i da neće koristiti sertifikat na način koji može da dovede u zabludu.

Korektivnim merama, kao što su suspenzija ili povlačenje sertifikacije, objavljivanje podataka o prekršaju i, ako je primereno, dodatnim zakonskim merama, mora se reagovati u slučaju kada se pozivanje na sertifikaciju ili upotreba sertifikata i znaka ili logotipa u publikacijama, katalozima itd, vrši na način koji dovodi u zabludu.

Приликом испитивања, у складу са наведеним корацима поступка из упутства /6/, води се рачуна о следећем:

3.2. Zahtevi za osoblje u sertifikacionom telu

Opšti zahtevi. Proces sertifikacije mora da definiše zahteve za kompetentnost osoba koje su u

njega uključene, bilo da su zaposlene ili su u proces uključene na osnovu ugovora. Sertifikaciono telo mora da zahteva od svojih zaposlenih ili od osoba sa kojima ima ugovor da potpišu dokument kojim se obavezuju da će postupati u skladu sa pravilima koje je ono definisalo, uključujući i pravila koja se odnose na poverljivost i na nezavisnost od komercijalnih i drugih interesa, kao i ona koja se odnose na bilo koju prethodnu i/ili sadašnju vezu sa osobama koje se ispituju, što bi ugrozilo nepristrasnost.

Zaposlenima moraju biti dostupna jasno dokumentovana uputstva u kojima su opisane njihove dužnosti i odgovornosti. Sve osoblje koje je na bilo koji način uključeno u aktivnosti sertifikacije mora da poseduje odgovarajuće obrazovanje, iskustvo i tehničku stručnost, koji zadovoljavaju definisane kriterijume kompetentnosti za svaki od definisanih poslova. Oni moraju da budu obučeni za svoje specifične odgovornosti i da budu svesni značaja ponuđene sertifikacije.

Zahtevi za ispitivače (ocenjivače). Ispitivači moraju da ispune zahteve sertifikacionog tela koji su zasnovani na primenjivim standardima za kompetentnost i ostalim odgovarajućim dokumentima. Proces izbora ispitivača za ispit ili deo ispita mora za ispitivače da osigura najmanje:

- Da budu upoznati sa odgovarajućom šemom sertifikacije
- Da poseduju celovito znanje o odgovarajućim metodama ispitivanja i ispitnim dokumentima
- Da imaju pogodnu kompetentnost u oblasti u kojoj se obavlja ispitivanje
- Da su sposobni da pisano i usmeno komuniciraju na jeziku ispita
- Da su oslobođeni od bilo kojih interesa, tako da mogu da donose nepristrasne i nediskriminatorne odluke (ocene)

Ako kod ispitivača postoji potencijalni sukob interesa u ispitivanju kandidata, sertifikaciono telo mora da preduzme mere radi osiguranja da poverljivost i nepristrasnost ispita ne budu ugrožene.

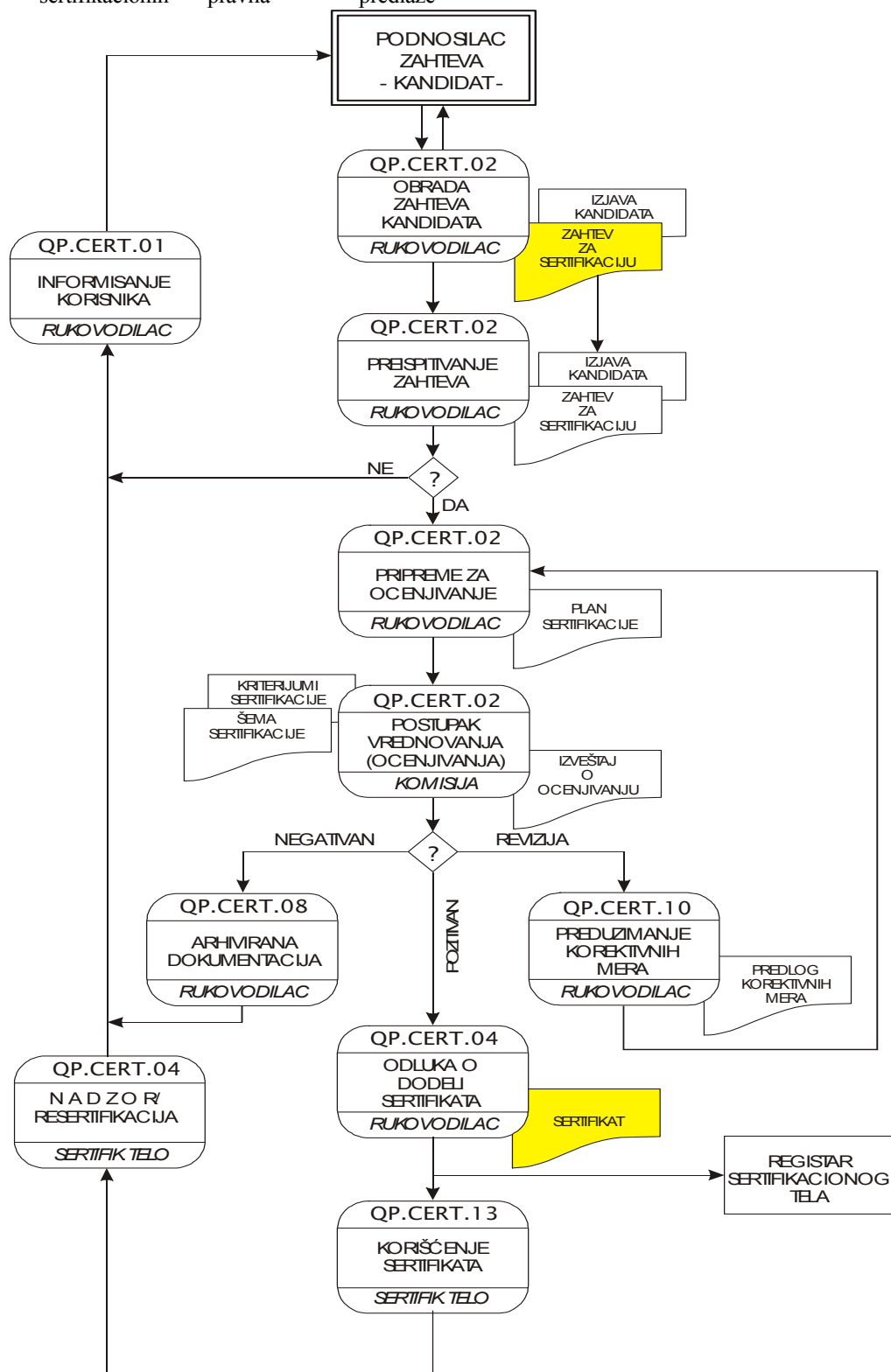
3.3. Organizacija i dokumentacija sertifikacionog tela za stručna lica

Sertifikaciono telo organizacije svojom internom organizacijom i dokumentacijom sistema menadžmenta treba da obezbedi da bude nezavisno i nepristrasno u odnosu na podnosioc zahteva, kandidate i sertifikovane osobe. Pored toga, sertifikaciono telo mora da formira Upravni organ koji čine predstavnici zainteresovanih strana. Zadaci Upravnog organa su:

- nadgledanje ostvarivanja opšte politike funkcionisanja i razvoja sertifikacije,

- nadgledanje primene politike kvaliteta i druge aktivnosti sertifikacije, usklađujući ih sa evropskim i međunarodnim normama,
- formulisanje principa za ustanovljivanje sertifikacionih pravila – predlaže

korektivne mere u slučaju neusaglašenosti u funkcionisanju sertifikacionog tela

Slika 2. Šema sertifikacije stručnih lica

4. ZAKLJUČAK

Proces sertifikacije/kontrolisanja proizvoda i procesa presudno zavisi od kompetentnosti osoblja za sertifikaciju/kontrolisanja. Zbog toga se izboru kompetentnog osoblja za sertifikaciju/kontrolisanje i njihovom planiranom usavršavanju pridaje veliki značaj, kako u međunarodnim standardima i propisima koji se odnose na sertifikaciju/kontrolisanje proizvoda, tako i u praksi svih sertifikacionih/kontrolnih tela za proizvode.

Pored zahteva standarda iz oblasti sertifikacije proizvoda i procesa, sve su izraženiji i zahtevi zakonske regulative koje se odnose na kompetentnost osoblja u oblasti ocenjivanja usaglašenosti. Regulativom se predviđa obaveza sertifikacionih tela da za pojedine poslove iz oblasti ocenjivanja usaglašenosti angažuju isključivo stručna lica sa posebnim ovlašćenjima i licencama, kao npr. za poslove provere sistema menadžmenta kvalitetom organizacije čiji se proizvod/proces sertifikuje i za poslove analize rizika na radnom mestu (Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu zahteva lice sa odgovarajućim stručnim ispitom, odnosno licencom).

Zbog sve oštrijih zahteva standarda, propisa i zakonske regulative iz oblasti ocenjivanja usaglašenosti sertifikaciona i kontrolna tela moraju, u budućnosti, da obrate posebnu pažnju

dokazima o kompetentnosti (licenece, stručni ispiti, ovlašćenja) osoblja za ispitivanje, kontrolisanje i sertifikaciju i da postupke sticanja ovih ovlašćenja definišu svojim procedurama i kriterijumima osposobljenosti osoblja. Jedan od načina da se odgovori na ove zahteve je korišćenje usluga sertifikacionih tela za stručna lica koja su akreditovana prema zahtevima standarda *JUS ISO/IEC 17024:2005 Ocenjivanje usaglašenosti – Opšti zahtevi za tela koja vrše sertifikaciju osoba* ili da svoje interne procedure koje se odnose na upravljanje kadrovima prilagode zahtevima ovog standarda.

LITERATURA

- [1] JUS ISO/IEC 17020:2002 Opšti kriterijumi za rad različitih vrsta tela koja obavljaju kontrolisanje.
- [2] JUS ISO/IEC 17025:2001 Opšti zahtevi za kompetentnost laboratorija za ispitivanje i laboratorija za etaloniranje.
- [3] JUS ISO/IEC Uputstvo 65:1999 Opšti zahtevi za organizacije koje sprovode sisteme sertifikacije proizvoda.
- [4] JUS ISO/IEC 17024:2005 Ocenjivanje usaglašenosti – Opšti zahtevi za tela koja vrše sertifikaciju stručnih lica.
- [5] Zakon o akreditaciji Službeni list Srbije i Crne Gore br. 44, od 22.10.2005.